METSÄNOMISTAJA

1960-luvulta 1980-luvulle mäntyä on viljelty sille liian reheville maapohjille. Myös taimikoiden hoitamattomuus heikentänee sahapuiden laatua. **VANHEMPI TUTKIJA JUHO MATALA, METLA**

Runsas hirvikanta pilaa tulevaa tukkisatoa

Hyvälaatuisen mäntytukin kasvatus on paikoin toivotonta hirvituhojen vuoksi – mutta onneksi vain osassa metsiä.

Hirvi, metsiemme uljas kruunupää, ajaa vuodesta toiseen männyntaimikoiden omistajia epätoivon partaalle. Hirvilaumat tekevät pahimmillaan toistuvaa tuhoa niin, ettei taimikkoon juurikaan jää vioittumattomia puita.

Kun hirvi napsii männyntaimista latvat, puut jatkavat kasvuaan monihaaraisina ja rungoltaan mutkaisina. Tyvelle saattaa jäädä isoja poikaoksia.

Männyn arvokkain osa sijaitsee juuri tyvessä, sillä siitä saadaan oksatonta sahatavaraa – tai saataisiin, jos taimikko saisi kasvaa rauhassa häiriköiltä.

Vahinkoa voidaan pienentää ensiharvennuksessa silloin, kun osa puista on säästynyt tihutöiltä.

”Hirven pahoin vioittamat puut erottuvat, ja ne voidaan poistaa harvennuksen yhteydessä”, sanoo vanhempi tutkija **Juho Matala** Metsätutkimuslaitoksesta (Metla).

Pikkutukeiksi vialliset puut eivät kelpaa, joten metsänomistaja kärsii nahoissaan puiden joutumisen halvempaan energia- tai kuitupuupinoon.

”Voi toki olla myös tilanteita, joissa on pakko jättää viallisia puita kasvatettavaan puustoon, koska terveitä ei ole riittävästi.”

Huonoja puita jää kasvamaan myös vahingossa. Kaikki viat eivät näy päällepäin.

”Piilevät viat alentavat sahatavaran laatua myöhemmin.”

Laaja mutta paikallinen pulma

Matalalle ei toistaiseksi ole tullut tietoa siitä, onko sahoilla jo havaittu laatuongelmia männyissä.

”Tällä hetkellä päätehakataan vielä männiköitä, joiden taimikkovaihe on osunut alhaisen hirvikannan aikaan. Näissä ei liene hirvistä johtuvia laatuongelmia.”

Ongelma tulee näkyviin tulevien vuosien hakkuissa. Matalan mukaan Metlan koko maan kattavissa inventoinneissa ei juurikaan ole havaittu varttuneiden metsien hirvituhoja.

”Mutta siitä ei ole tarkkaa tietoa, kuinka paljon näissä on rungon sisään jääneitä laatuvikoja.”

Taimikoiden tilastoista näkyy sen sijaan selvästi, että hirviä aterioi metsissä sankoin joukoin. Viimeisimmän, kesällä 2012 tehdyn valtakunnan metsien inventoinnin mukaan Lappi–Oulu–Kainuu-alueen mäntytaimikoista 16 prosenttia oli hirvien vioittamaa. Muualla Suomessa laatuvahinkoja oli näkyvissä 11 prosentilla taimikkoalasta.

”Laaja-alaisesta ongelmasta on siis kyse, vaikka hirvituhoille onkin tyypillistä keskittyminen tietyille hirvien talvella suosimille alueille”, Matala toteaa.

Hirvien aiheuttamat ongelmat eivät ole mitään uutta suomalaisissa metsissä.

”Ensimmäiset laajemmat tutkimukset hirvituhojen metsätaloudellisesta merkityksestä ovat jo 1940- ja 1950-luvuilta. Sittemmin vahinkojen laajuus on toki lisääntynyt kasvavan hirvikannan myötä.”

Taimikon suojauksesta apua

Jos mäntytaimikko sattuu pahaksi onneksi sijaitsemaan hirvien talvehtimisalueella ja vahinkoja on tullut, terveitä puita voi koettaa pelastaa karkoteaineilla tai latvasuojilla.

”Taimikonhoidossa kannattaa myös säästää jo vahingoitetut taimet, koska on havaittu hirven suosivan aiemmin syömiään taimia. Näin voidaan vähentää uusien vioitusten riskiä”, Matala suosittelee.

Silloin kun vahinkoja on tulevaisuudessa odotettavissa, männikkö kannattaa perustaa kylvämällä. Näin taimia saadaan kasvamaan riittävän tiheästi.

”Taimikon varhaisperkaus on riskialueilla erityisen tärkeää lehtipuuston kilpailun vähentämiseksi ja taimikon kehitysedellytysten parantamiseksi.

Varsinaista taimikon harvennusta voi lykätä, jotta riskialttiissa vaiheessa taimikossa olisi vielä särkymävaraa.”

Kuusta suositaan liikaa

Hirvivahinkoja välttääkseen moni metsänomistaja näyttää valitsevan männyn tilalle puulajiksi kuusen. Tämäkin ratkaisu voi myöhemmin osoittautua huonoksi.

Kuuselle koituu ongelmia, jos se kasvaa sopimattomalla paikalla.

Matala muistuttaa, ettei männyn kasvatuskaan sentään toivotonta ole.

”Yli 80 prosentilla männyntaimikoista hirvi ei ole estänyt laadukkaan männyn kasvatusta. Eli metsänomistajan ja häntä palvelevan metsäammattilaisen tulee perustaa puulajivalinnat ja hoitotoimet alueen todelliseen tilanteeseen.”

Jos hirvivahinkoja ei ole odotettavissa ja paikka on männylle sopiva, mäntyä pitäisi uskaltaa suosia. Taimikon hyvinvointia voi tietysti varmistaa liittymällä vaikkapa paikalliseen metsästysporukkaan.

Matala uskoo, että 50 vuoden kuluttua mäntytukki on heikompilaatuista kuin nykyään. Hirvi ei ole tähän rappioon kuitenkaan ainoa syypää.

”1960-luvulta 1980-luvulle mäntyä on viljelty sille liian reheville maapohjille. Myös taimikoiden hoitamattomuuden kasvu viime vuosikymmeninä heikentänee sahapuiden laatua.”

HANNA LENSU

SAMI KARPPINEN

Erkki Kokkinen on ruiskuttanut Trico-suojausainetta männyntaimikkoonsa kolmena syksynä. Hirvet eivät ole suojattuihin taimiin koskeneet.

Itävaltalainen munuaisrasva estää taimikkotuhoja

Itävaltalainen lampaan teurasjätteen rasvoista valmistettu karkoteaine Trico on osoittautunut toimivaksi hirvien taimikkotuhojen torjujaksi.

Metsäntutkimuslaitoksen (Metla) kokeessa aine esti männyntainten latvasyönnin ja vähensi huomattavasti myös sivuoksien syöntiä. Metla kokeili suojaustehoa Kuusamon yhteismetsässä talvella 2010–11.

Kokeessa käsiteltiin karkotteella 12–13-vuotiaita aurausalueelle istutettuja männyntaimia, joiden pituus vaihteli puolestatoista metristä kahteen.

Aine levitettiin tainten latvaan ja ylimpiin latvakasvaimiin syyskuussa.

”Tricolla käsitellyillä koealoilla oli erittäin vähän latvasyöntejä, useilla ei lainkaan”, Metlan Itä-Suomen alueyksikön tutkijat **Juho Matala** ja **Marja Poteri** raportoivat.

Ainetta levitettiin myös koivuntaimiin kolmena kasvukautena 2009–11. Aine ei vaikuttanut koivujen pituuskasvuun. Käsiteltyjen taimien latvoja hirvet eivät katkoneet, oksia satunnaisesti.

Käyttökelpoinen aine suojaamiseen

Matalan ja Poterin mielestä Trico on käyttökelpoinen aine metsäpuiden taimien yksinpuin tapahtuvaan suojaukseen hirviltä sekä talvi- että kesäaikana.

Ainetta kuluu noin kymmenen litraa hehtaarille. Suojata kannattaa vain latvaosat taimista, jotka on tarkoitus kasvattaa tukkipuiksi.

Mäntyjen suojaukseen tulee tutkijoiden mukaan ryhtyä pahimmilla ongelma-alueilla, kun syöntiä alueella havaitaan. Yleensä tämä osuu yli metrin pituusvaiheeseen.

Koivuntaimikoiden suojaaminen voi olla tarpeen aloittaa jo aiemmin.

Jyväskyläläinen **Erkki Kokkinen** on suojannut 1,6 hehtaarin männyntaimikkonsa Tricolla kolmena syksynä. Vuosi 2012 jäi väliin jatkuvien sateiden takia.

Ennen suojaamista hirvet ennättivät tärvellä satakunta tainta Kannonkoskella sijaitsevasta taimikosta. Suojatusta taimikosta ei ole kelvannut hirville yhtään tainta.

Kokkinen on ruiskuttanut vähintään 80 prosenttia taimista. Hehtaaria kohti ainetta on mennyt noin 15 litraa.

Kuusentaimikkoon Kokkinen ei hoksannut ainetta laittaa. Kesällä 2011 kauriit söivät 200–300 kuusentaimen latvakasvaimet.

Metsästäjät maksavat

Viime vuonna aineen hankintaan käytettiin yli 60 000 euroa, Suomen riistakeskuksen riistasuunnittelija **Reijo Kotilainen** Pohjois-Karjalasta kertoo.

Trico-hirvikarkoite näkyy valkoisena männyntaimen latvuksessa.

Tänä vuonna ainetta on jaettu metsänomistajille noin 6 000 litraa. Tukirahaa on käytetty noin 50 000 euroa.

Suomen riistakeskus hankkii ainetta. Rahat maa- ja metsätalousministeriö antaa hirvenpyytäjiltä keräämistään pyyntilupamaksuista.

Vielä viime vuonna ainetta jaettiin ilmaiseksi esittelykäyttöön. Tänä vuonna kymmenen litran astiallinen maksaa 50 euroa ja toimituskulut.

Suomen riistakeskuksen aluetoimistot ja riistanhoitoyhdistykset välittävät ainetta, jolle Elintarviketurvallisuusvirasto myönsi viime vuonna käyttöluvan. Testikäytössä aine oli Suomessa kolme vuotta.

Kotilaisen mukaan aineella voidaan käsitellä rauduskoivun taimet ennen istutusta. Aine tehoaa myös myyriin ja rusakoihin.

REIJO VESTERINEN

HIRVITUHOT

Näkyviä ja piileviä vikoja

Hirvet syövät talvisin mäntyjen ja koivujen taimia paremman ruuan puutteessa. **Katkovat männyistä** oksia ja latvoja. Vahingoittuneet puut jäävät monihaaraisiksi, niiden runkoon muodostuu mutkia tai niihin kasvaa paksuja poikaoksia.

Näkyvien vikojen lisäksi mäntyjen runkoihin voi jäädä piileviä vikoja. Näitä ovat pihkaiset ja kaarnaiset korot, kuolleet oksat ja mutkaisuudesta johtuvat lyly ja vinosyisyys. Viat alentavat merkittävästi tukin ja sahatavaran laatua.

Hirven syömä männyn taimi.

Jätä oma ilmoitus – *kaiken varalta*
p. 020 413 2321
fax (09) 694 4766
ilmoitus@maaseuduntulevaisuus.fi
MAASEUDUN TULEVAISUUS